

ШВЕЦЬ

Юлія Олександрівна

УДК 005.591.6: 338.45 (477.64)

САПРАНКОВА

Дар'я Олександрівна
dashenka_saprankova@mail.ru**ІННОВАЦІЇ: ТЕОРІЯ ТА ДОСВІД
ВПРОВАДЖЕННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ****INNOVATIONS: THEORY AND
EXPERIENCE OF ACTIVITIES OF
INDUSTRIAL PLANTS**

к.е.н., ст. викладач кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування, Запорізький
національний університет,

студент, Запорізький
національний університет

Стаття присвячена дослідженню теоретичних та практичних аспектів інноваційної діяльності промислових підприємств. Розглянуто основні підходи щодо визначення поняття інновації, розглянуто класифікацію інновацій за різними ознаками, досліджено рівень інноваційної активності промислових підприємств по Україні в цілому та в Запорізькій області. Досліджено основні етапи інноваційного процесу. Розглянуто проблеми розвитку інноваційної діяльності на промислових підприємствах та виокремлено заходи, які сприяють підвищенню впровадження інновацій на промислових підприємствах.

Статья посвящена исследованию теоретических и практических аспектов инновационной деятельности промышленных предприятий. Рассмотрены основные подходы к определению понятия инновации, рассмотрена классификация инноваций по различным признакам, исследован уровень инновационной активности промышленных предприятий по Украине в целом и в Запорожской области. Исследованы основные этапы инновационного процесса. Рассмотрены проблемы развития инновационной деятельности на промышленных предприятиях и выделены меры, способствующие повышению внедрения инноваций на промышленных предприятиях.

The article investigates theoretical and practical aspects of innovative activities of industry plants. Were considered: the main approaches to the definition of innovation; classification of innovations by different grounds. Was investigated the level of industry plants' innovative activities in Ukraine in general and in the Zaporozhye region. The key stages of the innovation process were investigated too. The problems of innovation development at the industry plants were considered and the activities which promote innovation implementation were singled out.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, науково-технічний прогрес, нововведення, інноваційний проект, промислове підприємство

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, научно-технический прогресс, нововведения, инновационный проект, промышленное предприятие

Keywords: innovation, innovation activities, technological progress, novation, innovative project, industrial plant

ВСТУП

У першому десятиріччі ХХ ст. у своїй праці «Теорія економічного розвитку» Й. Шумпетер вперше розглянув питання нових комбінацій змін у розвитку і надав повний опис інноваційному процесу [5, с. 150-155]. Про необхідність активізації інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні зазначають багато провідних вчених, проблеми переходу економіки країни на інноваційний шлях розвитку обговорюються на конференціях різних рівнів. Поняття інноваційної діяльності розглядалися у працях багатьох українських вчених та дослідників, таких як: Федулова Л.І.; Бажал Ю.М.; Гаман М.В. Одночасно проблеми інноваційної діяльності на загальнодержавному рівні розглядали Кузьмін О.Є.; Стадник М.В.; Йохна М.А. [6, с. 65-68].

Проте категорія інновації розкрита не повністю, оскільки залишається недослідженим питання ефективного використання інновацій.

Проте зараз в Україні сформувався кризовий стан і проблема підвищення інноваційної активності є однією з головних для вітчизняних підприємств [18, с. 65-68].

Входження України у світову економіку потребує зростання інноваційної діяльності підприємств всередині галузей і в країні в цілому. Інноваційна діяльність є невід'ємною частиною роботи сучасного промислового підприємства. Вона є рівноправним видом діяльності поряд з оперативною, фінансовою, інвестиційною, маркетинговою діяльністю.

Впровадження інновацій, як важлива частина діяльності підприємств, повинно регулюватися державними органами, мати відповідний рівень

фінансування, що свідчить про актуальність дослідження.

МЕТА РОБОТИ – аналіз підходів до визначення категорії «інновації», дослідження сучасного стану промислових підприємств України та Запорізької області, аналіз динаміки та тенденцій інноваційної діяльності підприємства, визначення етапів інноваційного проекту, оцінка проблем та визначення заходів щодо підвищення інноваційної діяльності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та статистичні вісники України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Нині економіка України перебуває у кризовому стані, що пов'язано з неможливістю пристосування до світового розвитку. Передумовою розвитку є науково-технічний прогрес, що є рушійною силою до впровадження інновацій, адже вони є результатом інтелектуальної діяльності.

В Україні інноваційний розвиток гальмує держава, яка не забезпечує надійної підтримки підприємствам, які націлені на інновації. Також, негативним моментом є відтік кваліфікованих кадрів закордон, для яких немає необхідних умов для застосування своїх знань [13, с. 138-142].

Саме інновації є тим фундаментом, який визначає роль України на світовому ринку. Технологічні нововведення, як показує досвід економічно розвинутих країн, складають 80% зростання ВВП. Тобто, це вказує на те, що інноваційний розвиток дуже важливий та необхідний в сучасному світі [3, с.107-115].

Інновації - це результат інтелектуальної діяльності людини, творчих відкриттів, винаходів у вигляді нових або відмінних від попередніх об'єктів. Завдяки інноваціям на ринок вводяться нові продукти, які створюються за допомогою інтелектуальної діяльності людини яка має певні потреби та може за допомогою свого науково-технічного потенціалу досягти щось більше ніж існувало до того. Інновація вважається нововведенням якщо вона сприяє покращенню діючої системи, продукту, сприяє ефективності виробництва.

Зараз економіка України знаходиться у кризовому становищі, тому саме підвищення інноваційного розвитку країни є можливим виходом з кризи, адже це дозволить зробити продукцію більш конкурентоспроможною. Для підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств і виведення їх, а тим самим і країни, з кризової ситуації необхідно розвинути таку діяльність, яка забезпечить ефективне функціонування та зростання економіки в майбутньому. Як показує досвід розвинених країн, такою є інноваційна діяльність [2, с. 7-12].

В ринковій економіці інновації являють собою зброю конкуренції, тому що інновація веде до: зниження собівартості, зростання прибутку, зниження цін, створення нових потреб, припливу грошей, підвищення іміджу виробника нових продуктів, відкриття і захоплення нових ринків [11, с. 244-250].

На сьогодні існує велика кількість різних визначень категорії «інновація», та кожне з них має свої переваги та недоліки (табл.1). Взагалі, термін «інновація» походить з англійського – innovation та означає нове науково-технічне досягнення, нововведення, як результат впровадження новизни [13, с.135-138].

Таблиця 1

Визначення категорії «інновація» [18,17,12,11,1,10,9]

Вчені	Трактування категорії «Інновація»
1	2
Й. Шумпетер	У праці «Теорія економічного розвитку» (1911 р.) Й. Шумпетер визначає п'ять типів інновацій [18, с. 9]: - виробництво нового продукту чи відомого продукту в новій якості; - впровадження нового методу виробництва; - освоєння нового ринку збуту; - залучення для виробничого процесу нових джерел сировини; - проведення реорганізації (уведення нових організаційних форм). Таким чином, предметом цих змін можуть бути: продукти, технологічні процеси, сировина, організація виробництва та нові ринки збуту.
М. Хучек	Інновації - це зміни в техніці, технології, організації, екології, економіці, а також соціальному житті підприємства[18, с. 10].
Д. Залтман	Інновації - будь-яка ідея, спосіб дій чи матеріальний продукт, що вважається новинкою з точки зору компонентів, котрі відіграють чималу роль у тій системі, де це нововведення впроваджується [18, с. 11].
Економічна енциклопедія	Інновація – це новий підхід до конструювання, виробництва, збуту товарів, завдяки чому інноватор та його компанія здобувають переваги над конкурентами [18, с. 11].
К. Познанський	Інновації - це зміни в методах виробництва і продуктах, що базуються на нових чи не використовуваних до цього моменту знаннях [18, с. 12].

Продовження таблиці 1

1	2
Є.А. Уткін	Інновація (нововведення) – це об’єкт, впроваджений у виробництво в результаті використання науково-технічних та інших досягнень (винаходів), котрі якісно відрізняються від існуючих аналогів, тобто характеризуються новими споживчими якостями [18, с. 13].
Т.О. Скрипко	Інновація - процес розробки, впровадження, експлуатації виробничо-економічного та соціально-організаційного потенціалу, який покладений в основу новації [17, с. 36-40].
М. В. Обертайло	Інновація – це кінцевий результат трансформації ідеї у принципово новий або покращений продукт, що використовується у господарській діяльності та супроводжується підвищенням ефективності діючої системи [12, с. 135-138].
Л.І. Маковська	Інновація – це результат дослідження, розроблення, нове або удосконалене соціально-економічне рішення, яке спрямовується до суспільного признання через використання його у практиці людини [11, с. 244-250].
Н.О. Адвокатова	Інновація – це кінцева мета (результат) інноваційної діяльності, яка досягається шляхом впровадження в організаційну систему чогось нового [1, с. 7-16].
А.В. Колодійчук	Інновація – суспільний техніко-економічний процес, метою якого є отримання кінцевого результату інноваційної діяльності у вигляді нових досягнень у галузі технологій чи управління завдяки впровадженню результатів НТП, технологічного оновлення, вдосконалення управління, які є конкурентоспроможними, що можуть бути використані в операційній, фінансовій, інвестиційній діяльності підприємств [10, с. 211-215].
Закон України «Про інноваційну діяльність»	Інновації – це «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [9, ст.1].

Проаналізувавши визначення категорії «інновації» з точки зору різних вчених, можна зробити певне власне узагальнення цієї категорії. Звідси, інновації – це процес щодо вдосконалення, створення нового виду продукції шляхом використання сучасного обладнання, що дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності, фінансової стійкості та налагодити безпеку економічного розвитку.

З’ясувавши сутність поняття інновації, доцільно проаналізувати класифікаційні ознаки інновацій (табл. 2.).

Наведену класифікацію можна використовувати при розв’язанні різних загальних завдань економічного дослідження інноваційної діяльності. Зокрема, вона дає змогу пов’язати з типом інновацій той чи інший тип стратегії.

На нашу думку, впровадження інновацій на промислових підприємствах здійснюється за допомогою впровадження інноваційних проектів. Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інноваційний проект – це комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційної продукції [9, с. 1].

Інноваційний проект складається з таких етапів:

- 1) збір інформації про підприємство;
- 2) створення основної мети і проекту;
- 3) порівняння різних варіантів проекту та визначення плану його реалізації шляхом

формування комплексу завдань і заходів реалізації проекту;

- 4) реалізація проекту;
- 5) завершення проекту;
- 6) контроль за виконанням проекту [15, с. 213-223].

Підприємства частково впроваджують інноваційні проекти, проте цього недостатньо для порівняння їх з розвитком іноземних підприємств. Проте є промислові підприємства, які активно впроваджують інноваційні проекти, наприклад ПАТ «Запоріжсталь». ПАТ «Запоріжсталь» веде активну модернізацію та реконструкцію існуючого обладнання, впроваджує інновації, постійно збільшуючи обсяги та ефективність виробництва, підвищує якість продукції, скорочує витрати.

Для України проблема розвитку інноваційної діяльності є надзвичайно актуальною, тому що проблема підвищення ефективності виробництва стоїть перед кожною підприємницькою структурою, оскільки переважна їх більшість утворена в процесі приватизації на базі колишніх державних підприємств. Слід зазначити, що майже всі підприємства працюють на застарілому обладнанні, а технології залишились на рівні досягнень науково-технічного прогресу 50 – 60-х років [18, с. 23-24]. Проте, що інноваційний розвиток українських підприємств, а отже і підприємств Запорізької області перебуває на низькому рівні, свідчать дані отримані з табл. 3 і табл. 4.

Таблиця 2

Класифікація інновацій [7, с. 48-58]

Класифікаційна ознака		Розподіл за ознакою	
1.	За змістом та сферами застосування	-	технічні
		-	екологічні
		-	соціальні
		-	організаційно-управлінські
2.	За ступенем впливу на зміни	-	радикальні
		-	революційні
		-	модифіковані
		-	комбіновані
3.	За сферами розробки і поширення	-	промислові
		-	торговельно-посередницькі
		-	аграрні
		-	правові
4.	За масштабами перебігу	-	науково-педагогічні
		-	глобальні
		-	локальні
		-	внутрішньо-організаційні
5.	За етапами життєвого циклу нововведень	-	міжорганізаційні
		-	діяльність використання нововведень
		-	перегрупування
		-	ліквідація
6.	За спрямованістю дій	-	розширюючі
		-	раціоналізуючі
		-	уповільнюючі

Таблиця 3

Впровадження інновацій на промислових підприємствах України [7]

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації. %	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	Впроваджен о виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	Загальна сума витрат, млн. грн.
2010	11,5	2043	2408	3,8	8045,5
2011	12,8	2510	3238	3,8	14333,9
2012	13,6	2188	3403	3,3	11480,6
2013	13,6	1576	3138	3,3	9562,6
2014	12,1	1743	3661	2,5	7695,9
2015	15,2	1217	3136	1,4	13813,7

Таблиця 4

Інноваційна активність промислових підприємств Запорізької області [4]

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації. %	Загальна сума витрат, тис. грн.	Витрати на дослідження та розробки, тис. грн.	Витрати на придбання нових технологій, тис. грн.	Витрати на придбання машин та обладнання, пов'язані з упровадженням інновацій, тис. грн.	Інші витрати, тис. грн.
2010	5,3	128595,1	53801,9	666,0	69861,3	4265,9
2011	27,6	800427,2	77024,6	252330,0	417987,4	53085,2
2012	29,8	242990,6	66016,7	283,9	107914,5	68775,5
2013	28,8	298671,5	140190,1	393,1	129235,9	28852,4
2014	22,9	339943,9	111248,8	515,2	197073,7	31106,2
2015	20,9	321051,3	123797,2	359,2	94659,0	102235,9

З табл. 3 видно, що питома вага підприємств, що впроваджували інновації в Україні з 2010 р. поступово зростала і вже в 2014 р. почала знижуватися і складала 12,1%. Це спостерігалось, в першу чергу, через економічну кризу в Україні та зменшення витрат на інновації промислових підприємств. В 2015 р. частка підприємств, що впроваджували інновації зросла до 15,2%, хоча це не надто позитивна тенденція, тобто ця частка є

мізерною і стан інноваційної активності підприємств має бути кращим ніж він є насправді.

Відповідно до табл. 4 можна зробити висновок, що в Запорізькій області за період 2010-2015 рр. найбільш інноваційно-активними були промислові підприємства в 2012 р. В 2015 р. хоча і спостерігалися значні темпи інфляції, і криза в економіці, частка інноваційно-активних підприємств зменшилася до рівня 20,9%, що не набагато відрізняється від попередніх років.

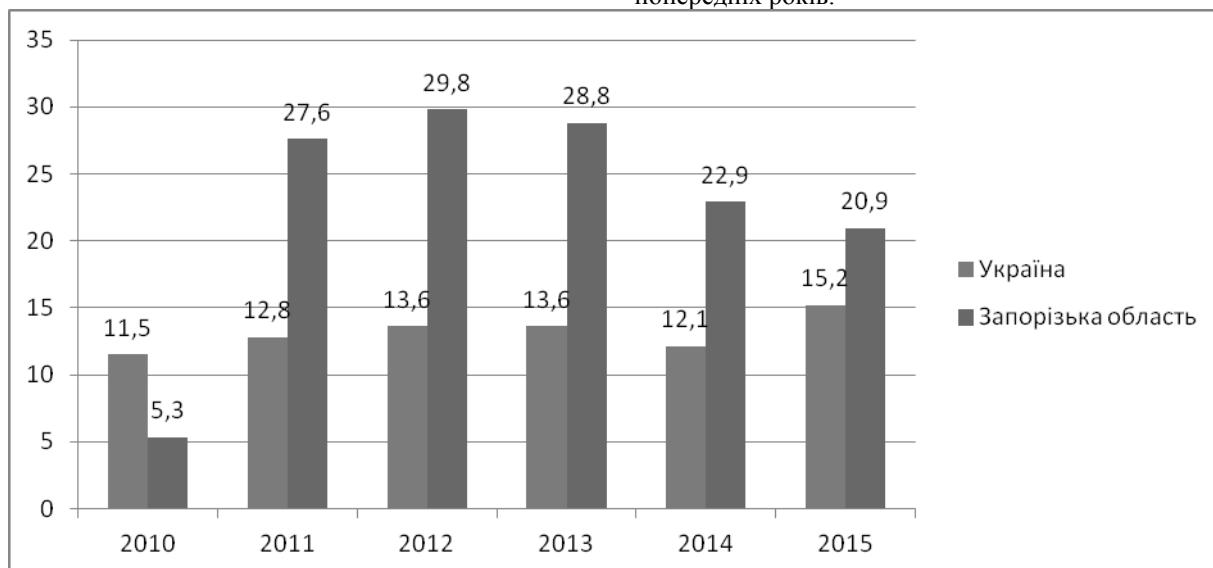

Рис. 1. Частка інноваційно-активних промислових підприємств до загальної кількості промислових підприємств України та Запорізької області [7, 4]

Отже, на рис. 1 можна побачити, що в період 2011-2015 рр. частка інноваційно-активних підприємств в Україні та Запорізькій області значно відрізняється, адже в Запорізькій області ця частка набагато більша. Лише в 2010 р. Запорізька область відставала в темпах інноваційного розвитку в порівнянні з розвитком промислових підприємств України. Якщо ж простежити динаміку періоду 2010-2015 рр., то можна зробити висновок, що інноваційна активність підприємств України збільшилася на 3,7%, а інноваційна активність підприємств Запорізької області збільшилась на 15,6%. Це має надію на майбутній інноваційний розвиток.

До основних проблем, що стримують інноваційну активність в Україні, можна віднести [5, с. 95-100]:

- обмеженість фінансування;
- низькокваліфікований персонал, як причина зниження інноваційної активності;
- неспроможність керівників оцінити нові технології;
- організаційні та правові проблеми;
- відсутність науково-технічної підтримки;
- низька активність малого бізнесу;
- нездатність підприємств оцінити свої інноваційні потреби;
- відсутність стимулів для здійснення інноваційної діяльності;

- вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища;

- незацікавленість керівництва підприємства [2, с. 23-26].

Проаналізувавши проблеми інноваційної активності підприємств, можна визначити заходи щодо підвищення інноваційної активності промислових підприємств:

- 1) державна підтримка шляхом впровадження законів, які регулюватимуть інноваційну діяльність;
- 2) фінансова підтримка промислових підприємств шляхом вкладення інновацій;
- 3) розвиток фінансово-кредитних інститутів, що забезпечують безперервність фінансування інноваційних проектів (венчурні компанії, інноваційні фонди);
- 4) підтримка та розвиток організаційних структур для реалізації нововведень (технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори);
- 5) тісна співпраця з іноземними підприємствами, тобто обмін досвідом;
- 6) забезпечення надійного захисту прав інтелектуальної власності та підготовки кваліфікованих кадрів.
- 7) збільшення інформатизації для збільшення попиту на інноваційну продукцію.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи викладений у статті матеріал, можна сказати, що категорію «інновації» трактують по-різному, але всі визначення полягають в тому, що

інновації є певними нововведеннями на підприємстві, які досягаються за допомогою розвитку наукового потенціалу підприємства.

В статті було досліджено теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності промислових підприємств. Також було розглянуто основні підходи щодо визначення поняття інновації та сформовано власне трактування категорії. Інновації – це процес щодо вдосконалення, створення нового виду продукції шляхом використання сучасного обладнання, що дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності, фінансової стійкості та налагодити безпеку економічного розвитку.

Таким чином, в процесі дослідження було визначено групу проблем, які негативно впливають на рівень інноваційної активності, що характерно як для промислових підприємств в Україні загалом, так і для підприємств Запорізької області.

Водночас для впровадження інновацій на промислових підприємствах необхідно вжити заходів: покращити умови інноваційної діяльності; сприяти збільшенню державних видатків у сфері інновацій; підтримувати та розвивати інноваційні структури; створити установи, які могли б направляти науково-технічні досягнення до промислових підприємств; вдосконалити законодавчу базу; сприяти поширенню технологій з метою переобладнання виробництва. Завдання інноваційної діяльності повинні бути направлені на забезпечення інноваціями підприємств промисловості та ефективного використання їхнього потенціалу.

Список використаних джерел

1. Адвокатова Н.О. Теоретико-методологічні аспекти інноваційної діяльності підприємств / Н.О. Адвокатова // Економічні інновації: Зб. наук. пр. – Одеса: ІПРЕД НАН України, 2011. – Вип. 45. – С. 7–16.
2. Багранова І., Юдіна О. Роль інновацій у забезпеченні ресурсозбереження на підприємстві / І. Багранова, О. Юдіна // Вісник економічної науки України. – 2013. – № 2 (24). – С. 7–12.
3. Вольська Г.К. Засади оцінювання рівня інноваційності діяльності промислового підприємства / Г.К. Вольська // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 238. – С. 23–26.
4. Головне управління статистики в Запорізькій області [Електронний ресурс] / Статистична інформація м. Запоріжжя. – Режим доступу: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/>
5. Гринько Т.В. Інноваційна активність промислових підприємств у нестабільних умовах розвитку / Т.В. Гринько // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку: Зб. наук. пр. – Донецьк: ІЕП НАНУ, 2010. – С. 95–100.
6. Губенко Д., Гусев В. Ключові моменти формування регіональних інноваційних систем в Україні / Д. Губенко, В. Гусев // Економіка України. – 2010. – №8. – С. 65–68
7. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Дідченко О.І. Сутність та класифікація інновацій / О.І. Дідченко, О.Ю. Бибочкіна // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2013. – № 4. – С. 48 – 58
9. Закон України «Про інноваційну діяльність» №5460-VI від 16.10.2012 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
10. Колодійчук А.В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку промисловості / А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18. – С. 211–215.
11. Маковська Л.І. Теоретико-методологічні аспекти розвитку інноваційної діяльності підприємств на міжнародному ринку / Л.І. Маковська // Вісник Донецького університету. Економіка і право. – 2007. – №2. – С. 244–250.
12. Обертайло М.В. Інновації як основа економічного розвитку промислових підприємств / М.В. Обертайло // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 3. – С. 135–138.
13. Осадча Н.В., Котко О.К. Інноваційна політика в умовах модернізації промисловості України / Н.В. Осадча, О.К. Котко // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – № 1 (39). – С. 138–142.
14. Прокопенко О.В. Наукові підходи до трактування поняття і визначення етапів життєвого циклу інновації / О.В. Прокопенко, В.Ю. Школа // Економічні інновації: Зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 41. – С. 213–223.
15. Савіна Г.Г., Зінченко Є.О. Ключові проблеми інноваційної діяльності промислових підприємств / Г.Г. Савіна, Є.О. Зінченко // Культура народів Причорномор'я. – 2011. – № 214. – С. 65–68.
16. Семененко І. М. Аналіз стану інноваційної діяльності підприємств в Україні / І. М. Семененко // Вісник ІЕПД НАН України. – 2010. – №1. – С. 150–155.
17. Скрипко Т.О. Інноваційний потенціал виробничого підприємства / Т.О. Скрипко // Вісник Львівської комерційної академії. – 2009. – №31. – С. 36–40.
18. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: [монографія] / П.С. Харів – Тернопіль: «Економічна думка», 2003. – 326 с.